

Jak se církev učí kapitalismu

Církev není jen duchovní učitelkou, je nucena i efektivně hospodařit v podmínkách tvrdé ekonomické soutěže. Zejména po církevních „restitucích“ a blížící se odluce od státu. Jak se jí to daří? A jaký je vůbec její vztah ke kapitalismu?

Jan Balík
generální vikář pražské arcidiecéze

Církev rozvíjí duchovní život lidí, ale zároveň poukazuje na to, že bohatství světa musí sloužit všem. Konstantinopolský arcibiskup Jan Zlatoustý, žijící ve 4. století, si svým sociálním kázáním vysloužil nelibost císaře Arcadia a byl poslán do vyhnanství. Ani dnes by nedopadl jinak. Jeho slova jsou revoluční: „Nedělit se s chudými o vlastní majetek, to je okrádat je a brát jim život. Majetek, který vlastníme, není náš, patří jim.“

Podivuhodnou postavou Evropy je sv. Benedikt z Nursie, který na počátku 6. století uspořádal život klášterů a v době, kdy se starý svět rozpadal,razil heslo „Modli se a pracuj“. Ponenáhlu se pak kláštery staly středisky kultivace ve všech oblastech života: duchovní, kulturní (zachovaly to nejčistší z antiky, rozvíjely umění, poskytovaly vzdělání) a hospodářské (učily lidi hospodařit).

Mezi papežem a Marxem

Zlomovým dějinným bodem se stala průmyslová revoluce a nástup kapitalismu. Přes jisté pozitivní přínosy této doby vnímali mnozí katolíci, že je třeba pozvednout kritický hlas, protože kapitalismus opovrhoval člověkem a považoval ho jen za stroj. Od počátku 19. století mnoho věřících věnovalo svůj život praktickému řešení společenských problémů, především vykořisťovaných mladých lidí. Patří mezi ně například Adolf Kolping, kněz, který pečoval o učňovskou mládež, či zakladatel salesiánů Jan Bosko. Na obranu dělníků se stavěli mnozí biskupové jako mohučský biskup Wilhelm Emmanuel von Ketteler a také různé papežské dokumenty se o otázce dělníků zmiňovaly.

Není bez zajímavosti, že důležitým mezníkem se staly na našem území sestavené tzv. Borské teze, které v roce 1883 představila skupina kolem knížete Karla-Heinricha zu Lowenstein. Leccos z nich převzala první papežská encyklika Rerum novarum, věnující se otázce dělníků, kapitalismu a socialismu v roce 1891. Jednalo se ale už o dobu, kdy se šířil zcela jiný pohled na společnost vzešlý z pera Karla Marxe a Bedřicha Engelse. Ti v roce 1848 vydali Manifest komunistické strany a Marx následně roku 1867 publikoval Kapitál.

Papežové se tedy ve svých dalších ency-

klikách, týkajících se kapitalismu, začali vyvíjet a s marxismem a socialismem. Od první encykliky tak bylo vypracováno dalších 12 textů.

Ne dravému kapitalismu

Stručně řečeno, církev vždy odmítala marxismus a socialismus, především z důvodu nesprávného - materialistického - pohledu na člověka. Zároveň však zdůrazňovala důstojnost a práva dělníků, takže byla a je též kritikem dravého kapitalismu. Stejně tak byly církví odmítnuty totalitní režimy a liberalismus chápaný v ekonomice jako nekontrolovatelná soutěž tržních sil.

Papež Pavel VI. hovořil o důležitosti integrálního rozvoje člověka i společnosti. Jan Pavel II. byl rozhodným odpůrcem socialismu. Pozitivně zhodnotil demokratický systém a svobodnou ekonomiku, pokud je zachovávána solidarita. Za nové ohrožení svobody považoval (pseudo)demokracii bez přirozených hodnot, která nakonec začne pošlapávat lidskou důstojnost, a také nekontrolovatelnou moc kapitálu. Na globalizační spirálu, bezuzdné ničení přírody, ale též útok na důstojnost člověka jako muže a ženy reagovali Benedikt XVI. i současný papež František.

Církev nabízí především řadu projektů, které pomáhají řešit nespravedlnosti, ve světě stále existující. Nejde jen o charitu, ale také o rozsáhlé působení ve školství a ve zdravotnictví. Zároveň předkládá zásadní principy, bez kterých je a bude jakékoliv uspořádání společnosti a hospodářské oblasti plně nespravedlností a omylů, na něž doplatí vždy jen ti nejchudší. O jaké principy jde?

Pět sociálních principů

Prvním pilířem sociální nauky církve je důstojnost člověka, který je stvořen Bohem jako muž a žena, je Bohem milován a povolán k věčnému životu. Jako stvořená bytost v sobě každý člověk nese základní danosti, jakýsi základní program, který je ve své podstatě vyjádřený v desateru božích příkazů. Jedná se o jednoduchá a univerzální pravidla pro lidský život, která pomáhají objevit, v čem spočívá skutečné dobro člověka a celého lidstva.

Druhý princip společného dobra připomíná, že všichni lidé mají mít možnost všeobecného rozvoje. Nejedná se jen o ekonomický blahobyt, ale i o další oblasti, jako je úsilí o mír, organizování státní moci, kvalitní a fungující právní řád, ochrana životního prostředí, základní právo na potravu, obydlí, vzdělání, dopravu a zdraví, svobodné šíření informací a ochrana náboženské svobody.

Princip univerzálního určení země a přírodních zdrojů vychází ze skutečnosti, že Bůh daroval zemi celému lidstvu. Křesťanská tradice uznává soukromé vlastnictví,

avšak dodává, že není absolutní a nedotknutelné.

Princip subsidiarity podporuje aktivitu lidí, protože zdůrazňuje, že to, co mohou jednotlivci nebo společenství provést z vlastní iniciativy a vlastními silami, se jim nemá odnímat a přenášet na společnost. Proto má vyšší složka společnosti (stát) vůči nižší složce (obci, rodině) zaujímat postoj služby a pomoci (subsídium = pomoc). S tímto principem je v rozporu centralizace, byrokracie a přílišné zasahování státu do života rodiny a společnosti, což působí ztrátu osobní iniciativy.

Poslední princip solidarity připomíná společenskou povahu člověka a rovnost všech lidí. Žijeme ve vzájemné závislosti jednoho na druhém, jedné společnosti na druhé, a proto je třeba žít s ohledem na druhé a usilovat o společný rozvoj všech lidí.

Život církve něco stojí

Vypracované principy církve také realizuje. Pochopitelně vždy v dané době a daných společenských a politických poměrech. Kromě svého hlavního - duchovního - poslání se církev zabývá též hospodářskou činností.

Církev své aktivity vždy financovala z více zdrojů. Tím základním jsou dary věřících, které jsou určeny nejen na pokrytí běžné činnosti církve, ale i pro charitativní službu a školství. Věřící z bohatých zemí tak vždy podporovali a podporují obyvatel chudých oblastí světa. Dalším zdrojem církve je pak hospodaření s majetkem, který jí byl různými lidmi odkázán.

Je zajímavé, že prakticky každá církev v Evropě je uspořádána jinak. Ve Francii byla v roce 1905 zbavena státem veškerého majetku a žije pouze z darů věřících. V Německu stát pro církev vybírá od věřících daň. V Itálii jsou daňové asigance, které umožňují věřícím darovat 8 procent ze svých daní na zajištění církve. A tak bychom mohli pokračovat dále.

Finanční historie církve v Čechách a na Moravě není jednoduchá. Za první republiky byla kněžím přiznána kongrua, která znamenala, že kněžím, kteří nedisponovali určenou sumou na obživu, doplácel stát. Kněží, kteří učili na školách povinné náboženství, byli placeni školou. Pochopitelně, že s majetkem, který jednotlivé farnosti, kapituly, diecéze a řády postupně získaly od svých věřících, bylo nutné hospodařit. Že s tím byly už za první republiky spojeny obtíže, není snad třeba připomínat.

Komunisté pak církví násilně odebrali jakýkoliv majetek a zavázali se, tedy alespoň na papíře, že se budou o církev starat. Tak začala doba, kdy se kněz stal zaměstnancem okresního národního výboru a podléhal rozhodnutí církevních tajemníků, zda mu bude umožněno vykonávat kněžskou službu ve farnosti. Protiná-

boženský režim většinu kněží poslal na mnoho let do vězení. V 60. letech minulého století pak museli kněží pracovat stejně jako mnoho členů inteligence, kteří nesohlasili s režimem, jen v dělnických profesích. O opravu kostelů a církevních budov se mocipáni moc nestarali; vlastně je postupně vybydli a ponechali tak postupně devastaci.

Nevyšlapanou cestou

Dnes stojíme na prahu zcela nové etapy, ve které se diecéze Čech a Moravy vydávají na nevyzkoušenou cestu. Navíc k tomu dochází v období, ve kterém se mění způsob hospodářské činnosti.

Pokud si od roku 2030 musí diecéze na své výdaje samy vydělat, mají na sobě nelehký úkol. Samozřejmě, že se tak jako v historii neobejdou bez darů věřících, ale základní výdaje by přece jenom měla být každá diecéze schopna vygenerovat z kvalitní hospodářské činnosti.

Co to vyžaduje?

Využít odbornosti nekněží, tedy zkušených laiků, lidí, kteří již něco ve svém životě dokázali a kteří mohou své kompetence získané studiem včetně zahraničních zkušeností a hlavně nashromážděné know-how nabídnout církvi.

Odvážně hledat finanční i právní nástroje na správu restituovaného majetku. Protože je církev na prvním místě veřejně prospěšnou institucí, půjde o již vyzkoušené nadace. Nesmíme se ale obávat i zkušenosti církvi žijící v anglosaském světě, které využívají svěrenské fondy.

Odvahu k určení priorit. Tak jako v minulosti, ani současnost neumožňuje ufinancovat vše, co kněze či aktivní laiky napadne. Biskup diecéze se svými spolupracovníky bude muset určit základní pastorační směry života církve.

Odbřemenit se

Zajištění církve se nezdaří, pokud se nepřekoná lpění na historickém majetku. V pražské arcidiecézi hovoříme o tzv. odbřemenění, které znamená, že si chceme ve vlastnictví ponechat ty budovy včetně kostelů, které potřebujeme. Pro ostatní pak hledáme přiměřená řešení, jako je převod kostelů zdarma na obce. Optimalizace hospodářské správy vyžaduje konsolidaci, která představuje zbytek se neproduktivního majetku a aktiva vložit do výnosných projektů.

Nastavení kontrolních mechanismů je součástí zmíněného procesu. Majetek a finance jsou snadno příčinou nedorozumění a pomluv, ale také lákadlem snadného nelegálního přilepšení. Kontrola ale neznamená centralizaci, jak si ji mnozí představují. Naopak, větší míra důvěry spojená s osobní odpovědností je již dobrým základem k sebekontrolě.

Sobotní zápisník z Malé Strany

Miroslav Korecký

- Do voleb zbývá **26 dní**. Připomínáme to proto, že jen volební program koalice Pirátů a STAN čítá **907 stránek**, což znamená jejich **přelouskat denně 35**. O programech dalších stran a bestsellerech tří kandidátů na premiéra ani nemluvě. Takže neřekat se, nechodit po hospodách - a **číst!**
- Politická kultura se rozhodně zlepšila. Dříve se politici fackovali, ničili si navzájem plakáty, ale aktuálně je největším prohřeskem **roztomilá urologická akce** kandidáta a olomouckého zastupitele ODS **Radima Ivana**, který si nechává říkat „**princ z ODS**“. Ten chodí, **očurává konkurenci billboardy** a fotí se u toho. Na spektru sexuálních úchylek je to slabý čajiček, navíc je možné, že tu ani nejde o politický protest, ale jen o **problémy s prostatou**.

- Předseda STAN Vít Rakušan není kdovíjaký **politický bourák**, jenž strhává davy. Ale zase to není **takový chudák**, že by teď musel obcházet média a všude plakát, jak se na něj Andrej Babiš snaží **vystrachat nějakou špinu**, a že pro to sice nemá jediný důkaz ani indicii, ale že to napsal nějaký server, který to také opřel o anonymní zdroj. Ne že by Babiš **prosulehlo slozka-mi na kdekoho**, nebylo dost, ale paranoika Rakušana musíme zklamat: **na lítost se volby fakt nevyhrávají**.

- Jakub Landovský, náš velvyslanec při NATO, na otázku o **potupě Aliance v Afghánistánu** a hledání jejího dalšího uplatnění odpověděl: „Možná jsme dostali špatnou známku za choreografii, ale pořad jsme provedli **trojité salto s výkrutem** v rámci evakuační operace.“ Jo, **salta a výkruty na útku**, to je naše!

- Kdo by chtěl být dnes v **kůži Andreje Babiše**? Když s novou covidovou vlnou (zase) nic neudělá, hrozí to **výbuchem ANO ve volbách**. Když té vlně postaví do cesty jakoukoli verzi lockdownu, hrozí to **výbuchem ANO ve volbách**. A tak i když není známo, že by premiér věřil v Boha, lze předpokládat, že se teď denně modlí, aby vlna naplno **dorazila až 10. října**.

- Šéfka TOP 09 Markéta Pekarová Adamová v rozhovoru na TV live postupně striktně vyloučila vládnutí koalice Spolu s **kým-koliv vyjma koalice Pirstan**. A pak dodala, že kdyby tyto dvě koalice nedosáhly ve volbách na 101 poslanců, má **připravený plán B**. Nad politickou představivostí jediné ženy v čele relevantní domácí strany se až tají dech - tedy pokud ovšem plán B neznamená, že topka **po osmi letech živoření v opozici tam setrvá další čtyři**.

- Pavel Rychetský při terezínské tryzně vyzval **ke změně migrační politiky** vlády, což je další z jednoznačně politických kroků nezávislého strážce české ústavnosti. Nebýt známo, že **Rychetského žena Helena** vždy striktně vetovala jeho úvahy o hradní kandidatuře a její roli **první dámy**, zdálo by se, že šéf Ústavního soudu o tom prezidentství fakt uvažuje.

- A **zvířátko na konec**: už jsme ukázovali Petra Fialu s **oslíčkem**, Markétu Pekarovou Adamovou s **telátkem**, Alenu Schillerovou s **kozičkami**, tak pro úplnost ještě Jan Hamáček, který si jako jediný troufl pomazlit se s **dravcem**. Preferencím jeho strany by ovšem odpovídal spíš **snímek s prvokem**, sinicí, řasou nebo kvasinkou.

Foto: ČTK